

Глава 1.

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО- ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*Scire leges non hoc est verba eam tenere,
sed vim ac potestatem¹.*

§ 1. ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Термін «процес» походить від латинського «procedere» і означає рух, діяльність. Кримінально-процесуальна діяльність – діяльність, що направлена на протидію злочинності.

Діяльність, направлена на протидію злочинам, здійснюється слідчим, прокурором та судом у передбаченому законом процесуальному порядку і має свої мету та завдання.

Згідно зі ст. 2 КПК України 2012 року завданнями кримінального провадження є:

- 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень;
- 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;

---

¹ Знання законів полягає не в тому, щоб триматися за їх букву, а в тому, щоб розуміти їх зміст і значення.

- 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Між тим діяльність, направлена на протидію злочинам, здійснюється слідчим, прокурором та судом в передбаченому законом процесуальному порядку і має як і будь-яка діяльність свої мету та завдання.

Мета – це уявна модель бажаного результату, те, до чого прагнуть суб'єкти процесу.

Мета кримінального процесу – це захист громадян, юридичних осіб та держави від злочинних посягань, забезпечення справедливості кримінального провадження.

На шляху до досягнення цієї мети суб'єкти процесу мають вирішити низку конкретних завдань.

Завдання – це те, що має бути зроблено для досягнення мети.

Якщо виходити з такого підходу, то можна визначити, що *завданнями кримінального процесу є:*

- швидке і повне розкриття та неупереджене розслідування і судовий розгляд фактів вчинення злочинів;
- встановлення об'єктивної істини;
- відшкодування матеріальних збитків та іншої шкоди, завданих злочинцем;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб;
- забезпечення справедливого правосуддя.

Під швидким розкриттям кримінального правопорушення мають на увазі встановлення в якомога більш стислі строки особи, яка вчинила злочин, та всіх епізодів її злочинної діяльності. Факт розкриття кримінального правопорушення у практичній діяльності органів досудового розслідування формально ототожнюється із затриманням підозрюваного, його арештом чи повідомленням про підозру, а часто – і з фактом засудження обвинуваченого. Розкриття кримінального правопорушення означає також встановлення всіх осіб, причетних до вчиненого злочину, та отримання неспростованих доказів, що підтверджують винність кожного з них, з'ясування

ЗМІСТ

ГЛАВА 1. ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

§ 1. Поняття кримінального процесу	7
§ 2. Кримінально-процесуальне право: поняття, структура, джерела, чинність у просторі та часі	15
§ 3. Процесуальна форма та процесуальні гарантії	25
§ 4. Моральні засади кримінального процесу	35
§ 5. Стадії кримінального процесу	43
§ 6. Процесуальні строки, судові витрати та мова судочинства...53	
§ 7. Наука і навчальна дисципліна кримінально- процесуального права.....	56
§ 8. Співвідношення кримінально-процесуального права з іншими галузями права і юридичними дисциплінами	63
<i>Нормативні акти</i>	66
<i>Література</i>	67

ГЛАВА 2. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

§ 1. Особливості судочинства в Київській Русі.....	69
§ 2. Особливості судочинства в період централізованої Російської держави та в період російської імперії	74
§ 3. Суд присяжних і мировий суд: суть ідеї, історичний досвід та актуальні... проблеми сьогодення	85
§ 4. Кримінальний процес за радянських часів.....	89
§ 5. Кримінально-процесуальне право України періоду розбудови правової держави.....	92
<i>Нормативні акти</i>	97
<i>Література</i>	97

ГЛАВА 3. ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

§ 1. Поняття, значення і система принципів кримінального процесу	100
---	-----

§ 2. Верховенство права і законність у кримінальному процесі	110
§ 3. Забезпечення недоторканності сфери приватного життя та житла людини, таємниці спілкування (листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції).....	117
§ 4. Захист честі, гідності та ділової репутації особи	127
§ 5. Презумпція невинуватості обвинуваченого та реабілітації незаконно обвинувачених	131
§ 6. Сутність і зміст інших принципів кримінального процесу	135
<i>Нормативні акти</i>	161
<i>Література</i>	161

ГЛАВА 4.

УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

§ 1. Поняття суб'єктів кримінального процесу	164
§ 2. Особи, які ведуть кримінально-процесуальне провадження	167
§ 3. Особи, які мають та відстоюють у кримінальному процесі свої інтереси	196
§ 4. Учасники процесу, які відстоюють інтереси інших осіб	223
§ 5. Особи, які сприяють кримінальному процесу і здійсненню правосуддя	245
§ 6. Забезпечення безпеки учасників кримінального процесу	265
<i>Нормативні акти</i>	271
<i>Література</i>	272

ГЛАВА 5.

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

§ 1. Встановлення об'єктивної істини, предмет та межі доказування	275
§ 2. Поняття і класифікація доказів. Належність до справи, допустимість та достовірність доказів	288
§ 3. Види доказів та їх особливості	296
§ 4. Процес доказування	311
<i>Нормативні акти</i>	317
<i>Література</i>	318

ГЛАВА 6. ФІКСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ

§ 1. Фіксування кримінального провадження: сенс, засоби та форми.....	321
§ 2. Процесуальні документи: види, зміст, структура і логіка....	327
§ 3. Мова і стиль процесуальних документів	339
<i>Нормативні акти</i>	348
<i>Література</i>	348

ГЛАВА 7. ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

§ 1. Гарантії захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі	351
§ 2. Компенсація моральної шкоди в кримінальному процесі....	362
§ 3. Захист права власності. Цивільний позов та засоби його забезпечення	368
§ 4. Відшкодування (компенсація) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю.....	375
<i>Нормативні акти</i>	384
<i>Література</i>	384

ГЛАВА 8. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

§ 1. Поняття, види і загальні підстави застосування заходів забезпечення кримінального провадження	388
§ 2. Запобіжні заходи: поняття, система, характеристика та підстави і умови застосування	398
§ 3. Застава.....	404
§ 4. Домашній арешт.....	407
§ 5. Затримання особи	413
§ 6. Тримання під вартою (арешт).....	421
<i>Нормативні акти</i>	433
<i>Література</i>	434